THE *SECESSION* ORNAMENT IN TÂRGU-MUREŞ. THE STUCCO ORNAMENT

Cristiana PUNI
"Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In the present study we will review the stucco decorations of the secession architecture from Targu-Mures. The 1900 was the period that brought great systematization projects that changed considerably the urban city picture. Our speech presents the significance and sources of inspiration for the Transylvanian secession ornamentation to understand the relationship between aesthetics and form, then we move the presentation towards the buildings that have the greatest stucco decorations. As throughout Europe, the Transylvanian Secession has undergone two phases: the first influenced by the architect Ödön Lechner characterized by curved lines and rich ornamentation, the second one dominated by linear and geometric elements. The particularity of the Transylvanian style is due to the skill with which architects have managed to create a fund merger between Romanian and Hungarian influence, to which we need to add the Viennese influence. What facilitates the detection of the plastic influences is knowing the architects who worked on these impressive buildings. Therefore, following their formation we can associate the origins and also the decorative forms preferred for different forms of Art Nouveau. We will consider three buildings which shows us the stages of evolution of the secession decorative program. The artists have chosen a program with little ornamentation, but with profound symbolist connotations. The entire repertoire is inspired by traditional regional motifs, namely the Székely, but also and Romanian ones. This translates as a feature of the buildings from Targu Mures, managing to individualize its self in the Transylvanian architectural ensemble.

Keywords: stucco, ornament, Transylvanian secession, secession architects, aesthetics.

În prezentul studiu vom trata decorațiunile de stucatură ale arhitecturii secession din Târgu-Mureș. Perioada 1900 a fost cea care a adus marea sistematizare ce a schimbat considerabil tabloul urban al orașului. Discursul nostru va prezenta semnificația ornamentației secessionului transilvănean și sursele sale de inspirație pentru a înțelege relația formă-estetică, după care vom trece la prezentarea clădirilor ce au în programa decorativă cele mai de seamă stucaturi.

Arta decorativă *Art Nouveau* are ca motive dominante elemente inspirate din arabescurile orientale, în special din motivele vegetale pe care le-a dus la o stilizare proprie. Principalul factor care guvernează ansamblul motivelor decorative este un ritm propriu și constant care se inspiră din natură, cristalizându-i modelele[1]. Datorită predilecției pentru formele unduioase, ornamentele care îmbracă edificiile *artei 1900* se comportă precum plantele agățătoare cu ramuri șerpuitoare. Atmosfera organică a multitudinii elementelor

[1] Ioan Eugen Man, *Târgu Mureș. Istorie urbană de la 1850 până la Primul Război Mondial*, vol. II, Editura Nico, Târgu Mureș, 2009, p. 263.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

decorative este rezultatul utilizării unei varietăţi mari de plante: viţă de vie, palmier, lotus, acant, lauri, vrej etc. Elementul constitutiv al acestor ornamente este linia care se prezintă sub diferite forme de spirale și curbe pentru a da viață unei vegetații pure și vivace.

Geometrizarea formelor urmărea prezentarea ornamentelor sub o manieră decorativă, încercându-se conturarea unei atmosfere dinamice prin combinarea de forme și volume. Arhitectura este cea care a inspirate manifestările vibrante ale liniei prin jocul structurii sale compus din arce curbate și linii excentrice[2]. Extravaganţa elementelor integrate este rezultatul utilizării în mod repetat a motivelor geometrice curbilinii, care aduc aminte de cercuri, sfere şi volute[3].

În Transilvania, stilul *secession* s-a propagat sub influența programei propuse de arhitectul Lechner Ödön. Preferința pentru modelul propus de Budapesta este o dovadă a legăturii continue cu Austro-Ungaria, dacă avem în vedere faptul că și în perioada barocă sau rococo s-a mers pe modelul oferit de imperiu. Precum în toată Europa, *secessionul transilvănean* a fost supus unor două faze: prima influențată de arhitectul Lechner caracterizată de linii curbe și o ornamentație bogată, a doua dominată de geometrismul linear[4]. Particularitatea stilului din Transilvania se datorează măiestriei cu care arhitecții au reușit să creeze o fuziune între fondul românesc și influența maghiară, la care trebuie să adăugăm și reflexele vieneze. Programa artistică realizată de Lechner nu a fost copiată în totalitate de arhitecții care au adus stilul în Transilvania, anume Dezsö și Komor Marcell, ci l-au folosit ca pe o sursă de inspirație[5].

Iconografia ornamentației la care au apelat meșterii este una populară, dat fiind faptul ca modelul acesta a fost utilizat de majoritatea maeștrilor *secessionului*. Principala caracteristică a fost combinarea elementelor structive într-o manieră ingenioasă cu cele decorative. La aceste ornamente prezintă interes şi diversitatea liniilor şi formelor în care se îmbracă. Potrivit limbajului general *Art Nouveau*, linia este baza decoraţiei de la care pornesc toate motivele, astfel acest element primordial dobândeşte în *secession-ul* lechnerian, despre care vorbim în zona Transilvaniei, nu numai o valoare stilistică dar şi una estetică[6]. Linia se

[2] Daniela Georgeta Marian, *Semantica ornamentului 1900 în arhitectura din Crișana și Banat*, Editura Matrix Rom, București, 2001, p. 10.
[3] Daniela Acea, *Forța organică a elementelor fitomorfe în perioada Art Nouveau,* Editura Aura, Timișoara, 2008, p. 78.
[4] Paul Constantin, *Arta 1900 în România*, Editura Meridiane, București, 1972, p. 54.
[5] Idem, *Mica enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 15.
[6] Ioan Eugen Man, *op. cit.*, p. 408.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

transformă în motivele artistice preferate de artiștii *secession*, cele de inspirație orientală. Acestea pot fi comparate în bună măsură cu arabescurile, aducând aminte foarte bine de arta islamică care de asemenea este învestită cu o întreagă filosofie, una de factură religioasă.

Dacă *secessionul* se bazează pe aprofundarea decorațiunilor prin intermediul liniei, dând naștere unor forme specifice, atunci clădirile târgumureșene sunt demne reprezentante ale acestui stil. În continuare vom aborda cele mai cunoscute monumente care beneficiază de ornamentația prin stucatură. Ceea ce ne facilitează detectarea influențelor este cunoașterea maeștrilor care au lucrat la aceste impresionante edificii. Prin urmare, pe firul formației lor putem asocia originile formelor decorative și de asemenea preferințele fiecăruia pentru diversele forme ale stilului *Art Nouveau*.

Prima reprezentantă este clădirea fostei Bănci Agrare (fig.1), ridicată de arhitectul Bustza Lajos la începutul anilor 1900[7]. Încă timid în ceea ce privește programa decorativă, edificiul abordează modele florale inspirate din tradiția populară. Stucatura existentă vine să accentueze masivitatea ancadramentelor ferestrelor. Avem așadar pe aliniamentul registrului al doilea orizontal sub fiecare fereastră motive decorative policrome preluate din universul ornamentelor de origine organică. La ferestrele tripartite avem o alternanță de motive decorative, o floare asemănătoare cu floarea soarelui, motiv specific în decorațiunile *secessionului maghiar* flancat de un trifoi cu patru foi. Aici regăsim încercarea arhitectului de a particulariza arta sa față de atmosfera plastică internațională, prin căutarea în zona regională a modelelor decorative. Regăsim o formă stilistică preferată în *Art Nouveau*, și anume preferința pentru ferestrele tripartite care pe lângă un scop practic au și unul decorativ, fiind pe post de ornament[8]. Ornamentația existentă la floarea soarelui este una complexă, elementul fiind ridicat pe o succesiune de linii care ne duc cu gândul la frunzele subțiri pe care floarea le are. De asemenea, maniera în care sunt

Fig.1. Fosta bancă Agrară, arh. Bustza

[7] Ada Ștefănuț, *Arta 1900 în România*, Editura Noi Media Print, București, 2008, p. 39.
[8] Daniela Georgeta Marian, *op. cit.*, p. 59

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

realizate frunzele care parcă ridică floarea soarelui simbolizează legătura pe care o are planta cu corpul ceresc. Nu trebuie să uităm faptul că floarea soarelui, apara și ca motiv decorativ, învestit cu o profundă simbolistică și la vitraliile de la Palatul Culturii, o instituție de marcă a Târgu Mureșului.

Pe lângă funcția estetică pe care ornamentul o are, în cazul stilului *Art Nouveau* decorațiunile primesc și un rol simbolic, rol prezent și în cazul stucaturilor ce înfrumusețează clădirile *secession* din Târgu Mureș. În partea superioară, ferestrele sunt încoronate în laturile extreme tot cu elemente decorative de inspirație naturală. Stucatura prezintă forma unui bulb, de pe al cărui trunchi pornesc frunze subțiri, caracteristice *secessionului*. Același model este prezent și la nivelul mansardei, flancând fereastra de formă rotundă. Fațada clădirii nu este bogat decorată în stucatură, formele redate fac parte din universul florei, încadrate în programa stilistică a *secessionului maghiar* încă în maniera sa incipientă.

O altă clădire ce prezintă forme arhitecturale clar înscrise în proiectul *Art Nouveau* este Liceul Bolyai Farkas (fig.2). Lucrarea a fost realizată în 1907 de arhitectul Baumgarten Sandor pe trei nivele, fiind împărțită în trei registre verticale dintre care cel median este ieșit în rezalit[9]. Colaborarea cu Lechner Ödön se resimte în designul sobrul al edificiului, fără exploatarea exagerată a universului liniei în construcția arhitecturală. Baumgarten este cel mai bine cunoscut pentru edificiile de învățământ, liceul de față fiind asemănător cu cea a construit în capitala Ungariei. Sobrietatea se manifestă și la nivelul decorațiunilor, fațada fiind ritmată de stucaturi în jurul ferestrelor și în cazul acesta. Nivelul doi al edificiului prezintă o mai bogată decorațiune în stucatură ceea ce conferă asimetricul arhitectural dominant în *Art Nouveau*. Stucatura se dezvoltă pe verticală fiind alcătuită din două elemente

Fig.2. Liceul Balyai Farcas, arh.Baumgarten Sandor.

[9] Ada Ștefănuț, *op. cit.*, p. 38.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

de dimensiuni diferite. Primul simbolizează bogatul coronament al unei flori, deasupra căreia se ridică tot un element din repertoriul floral mult mai complex prin jocul curbelor lineare. Elementul se aseamănă cu o lalea, datorită coronamentului lucrat până la cel mai mic detaliu. În continuare, la nivelul al treilea se prezintă tot în lateralele ferestrelor stucaturi așezate în linie pe verticală în număr de șapte. Ceea ce conferă energie grupului ornamental este maniera în are au fost repartizate elementele decorative, pentru a crea o anumită stare de mișcare. Avem așadar un element decorativ inspirat din arabescurile orientale, același element floral pe care l-am regăsit la nivelul precedent ce se aseamănă cu o margaretă. Stucaturile alternează tocmai pentru a ieși din universul regulilor artistice.

Alt arhitect prezent pe tărâmurile târgumureșene este Kelati Bela care ridică cele două case superbe de pe strada Cuza Vodă la numerele 33 și 34 (fig.3)[10]. De mici dimensiuni, locuințele uimesc prin ingeniozitatea în care arhitectul a știut să lucreze cu soluțiile structiv-decorative ale stilului. Prezența curbelor și contracurbelor la nivelul acoperișului definesc esența *Art Nouveau*. Pe lângă arhitectura de viziune *secession*, decorațiunea se înscrie în același univers maiestuos. Probabil aici avem cel mai frumos lucrat exemplu de stucatură din Târgu Mureș. Recent una dintre cele două case a fost renovată, păstrând modelul stucaturii originale, astfel avem astăzi posibilitatea de a vedea decorațiunea în splendoarea ei. Întregul decor se desfășoară în jurul ferestrelor, avem un ancadrament care împrejmuiește ferestrele. Ca o trăsătură de identitate a *secessionului* avem ancadramentele plasate în chenare, o particularitate a stilului care vine a accentua programa decorativă[11]. Acesta este decorat cu trei grupuri de câte trei elemente geometrice simple de formă rotundă, având la bază un ghiveci din care se ridică o plantă. Avem încă odată prezența

Fig.4. Str. Cuza Vodă nr. 34, arh. Kelati Bela.

[10] *Ibidem*, p. 40.
[11] Daniela Georgeta Marian, *op. cit.*, p. 59.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

decorațiunilor florale ce trădează preferința pentru universul naturii. Intercalat între cele trei ferestre avem un ornament complex ce se dezvoltă pe verticală, asemănătoare cu o floare compusă din două părți. Cea de la bază se prezintă ca o dantelărie de motive geometrice combinate cu motive florale, bazate pe principiul jocului de linii, iar partea a doua aduce aminte de coronamentul lalelei. Ornament care ne duce cu gândul la rococo prin exuberanța sa, o perfectă combinație de frunze curbate asemănătoare cu vrejurile se înscrie perfect în universul naturii preferat de *secessionul* din zona aceasta. Cuvântul care caracterizează pe deplin *Art Nouveau* este energia, aceasta se dezlănțuie sub mișcările ritmate ale liniei. Toate aceste imagini dansante se află prezente în artele care înfrumusețează clădirea printr-o subliniere accentuată a formelor fluide ce se aranjează într-o coregrafie ce concentrează simboluri[12]. Imaginea devine astfel o metaforă ce exprimă un anumit scenariu, acest lucru se petrece în urma interpretării pe care privitorul o face sub impulsul nevoii ochiului de a face legătura cu ceva cunoscut[13].

Desigur, cele trei clădiri menționate nu sunt singurele din Târgu Mureș care au fost accesorizate cu stucatură, amintim și casa Vamos ridicată în 1908 de Keltai Bela[14]. Aici decorul este redus, stucatura urmărește motivele geometrice și pe alocuri modele din universul naturii. Luând în considerare exemplele prezentate, reiese preferința artiștilor pentru programa decorativă inspirată din lumea vegetal-organică, în vederea unei apropieri de Natură. Foarte mult exploatate au fost florile, precum laleaua, floarea soarelui sau margareta, alături de frunze și ramuri într-un energic joc de linii și curbe. Cu toate că stilul cedează în fața exotismului, descoperim faptul că *secessionul* din Transilvania optează pentru tradițional, pentru găsirea elementelor definitorii unui stil național. Laleaua este preferată pentru asemănarea cu crinul datorită lujerului ce se dezvoltă pe verticală ce trădează un decor geometric de formă ovală. Se poate observa și preferința pentru o estetică mai aerisită a decorului ce îmbracă edificiile *Art Nouveau*. Artiștii au ales un program ornamental puțin încărcat, dar cu profunde conotații simboliste. Întregul repertoriu se inspiră din motivele tradiționale regionale, anume cele secuiești, dar pe alocuri și cele românești. Acest lucru se traduce ca o particularitate a clădirilor târgumureșene, reușind să se individualizeze în ansamblul arhitectural transilvănean.

[12] Amelia Pavel, *Simboluri, surse, idolatrii în arta modernă*, Editura Du Style-Atlas, București, 1998, p. 43, *passim*.
[13] Daniela Georgeta Marian, *op. cit.*, pp. 71-72.
[14] Ada Ștefănuț, *op. cit.*, p. 40.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

După cum am putut observa, orașul subiect al analizei face parte integrantă din atmosfera politico-culturală din Transilvania (prin extensie, putem spune chiar Europa). Existența acestei Europe lipsite de bariere, în care frontierele erau doar elemente naturale, a adus posibilitatea orașului mureșan de a dobândi un patrimoniu cultural valoros, inclus în arta universală. Din perioada analizată, occidentalizarea a căpătat valențe impresionante, constatându-se circulația ideilor și a oamenilor. Se poate vorbi, prin urmare, de un curent universalist, de un imperiu al *Art Nouveau-ului* care se întinde pe un vast teritoriu.

Stilul poate fi catalogat în mod cert ca o nouă modă la acea vreme, reflectă într-o manieră concretă legătura bine stabilită între Europa Central-Vestică și Târgu-Mureșul. Patrimoniul cultural existent până în ziua de azi poate sta ca o dovadă la faptul că noile tendințe impuse *arta 1900* s-au mulat pe cultura existentă în Transilvania, ducând la apariția unui *secession* cu nuanțe specifice și originale. Am văzut exemplul Liceului Bolyai sau cel al caselor de pe strada Cuza Vodă, care au reinterpretat soluțiile structiv-decorative oferite de *Art Nouveau* într-o manieră particulară și reprezentativă pentru arta ce se năștea în zona Mureșului în perioada *Belle Epoque*. În mod evident, nu doar arhitectura administrativă s-a bucurat de programa *secession*, de asemenea și arhitectura civilă s-a folosit de repertoriul decorativ al artei ce domina epoca respectivă. Piața Trandafirilor este dovada vie a impunerii acestui stil în ridicarea unei serii de edificii încadrate în mod cert în stilul *Art Nouveau-ului* est european.

Bibliografie

1. Acea, Daniela, *Forţa organică a elementelor fitomorfe în perioada Art Nouveau,* Editura Aura, Timișoara, 2008.
2. Constantin, Paul, *Arta 1900 în România*, Editura Meridiane, București, 1972.
3. Constantin, Paul, *Mica enciclopedie de arhitectură, arte decorative şi aplicate moderne,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
4. Man, Ioan Eugen, *Târgu Mureş. Istorie urbană de la 1850 până la Primul Război Mondial*, vol. II, Editura Nico, Târgu Mureș, 2009.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)

5. Marian, Daniela Georgeta, *Semantica ornamentului 1900 în arhitectura din Crișana și Banat*, Editura Matrix Rom, București, 2001.

6. Pavel, Amelia, *Simboluri, surse, idolatrii în arta modernă*, Editura Du Style-Atlas, București, 1998.

7. Ștefănuț, Ada, *Arta 1900 în România*, Editura Noi Media Print, București, 2008.

BDD-A22106 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:40:32 UTC)